

ОШ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИНИН ЖАРЧЫСЫ. ФИЛОСОФИЯ.
СОЦИОЛОГИЯ. ПОЛИТОЛОГИЯ

ВЕСТНИК ОШСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА. ФИЛОСОФИЯ.
СОЦИОЛОГИЯ. ПОЛИТОЛОГИЯ

JOURNAL OF OSH STATE UNIVERSITY. PHILOSOPHY. SOCIOLOGY. POLITICAL SCIENCE

e-ISSN: 1694-8823

№1(3)/2024, 46-52

ИСКУССТВО

УДК: 78.05

DOI: [10.52754/16948823_2024_1\(3\)_7](https://doi.org/10.52754/16948823_2024_1(3)_7)

ЗАМАНБАП МАДАНИЯТТАГЫ МАССАЛЫК МУЗЫКАНЫН РОЛУ

РОЛЬ МАССОВОЙ МУЗЫКИ В СОВРЕМЕННОЙ КУЛЬТУРЕ

THE ROLE OF MASS MUSIC IN MODERN CULTURE

Арапов Алтынбек Рысбекович

Арапов Алтынбек Рысбекович

Arapov Altynbek Rysbekovich

окутуучу, Ош мамлекеттик университети

преподаватель, Ошский государственный университет

Lecturer, Osh State University

altynbekarapov9898@gmail.com

Маматалиева Гулжан Ташмаматовна

Маматалиева Гулжан Ташмаматовна

Mamataliyeva Gulzhan Tashmatatovna

магистрант, Ош мамлекеттик университети

магистрант, Ошский государственный университет

master's student, Osh State University

ЗАМАНБАП МАДАНИЯТТАГЫ МАССАЛЫК МУЗЫКАНЫН РОЛУ

Аннотация

Бул макалада коомдун маданий жашоосундагы массалык музыканын ролу иликтенди. Анын замандын талаптарына ылайык өнүгүп, өзгөрүүсү жана музыкага болгон сырткы факторлордун таасирлерине көңүл бурулду. Массалык музыкалык маданияттын социалдык жашоого карата ыңгайлашуу процесстеринин өзгөчөлүктөрүнүн булактары анализге алынды.

Ачкыч сөздөр: массалык музыкалык маданият, базар экономикасы, искусство, коом, ааламдашуу, гедонизм.

РОЛЬ МАССОВОЙ МУЗЫКИ В СОВРЕМЕННОЙ КУЛЬТУРЕ

THE ROLE OF MASS MUSIC IN MODERN CULTURE

Аннотация

В данной статье исследуется роль массовой музыки в культурной жизни общества. Уделялось внимание ее развитию и изменению в соответствии с требованиями времени и влиянием внешних факторов на музыку. Проанализированы истоки особенностей процессов адаптации массовой музыкальной культуры к общественной жизни.

Abstract

This article examines the role of mass music in the cultural life of society. Attention was paid to its development and change in accordance with the requirements of the time and the influence of external factors on music. The origins of the peculiarities of the processes of adaptation of mass musical culture to public life are analyzed.

Ключевые слова: массовая музыкальная культура, рыночная экономика, искусство, общество, глобализация, гедонизм.

Keywords: mass music culture, market economy, art, society, globalization, hedonism.

Киришүү

Теманын актуалдуулугу. «Массалык маданият» термини коомдук турмуштун бардык чөйрөлөрүндө камтылган тамак жасоодон баштап кино жана музыкага чейин маданий өндүрүштүн ар кандай формаларын билдирет. Анын негизги максаты коммерциялык негизде түзүлүп, жалпы көпчүлүктү түзгөн элдин кызыктылыктарына туура келген заманбап маалымат каражаттары радио, телекөрсөтүү, интернет аркылуу таркатылат, мүмкүн болушунча кеңири аудиторияга керектөө үчүн арналган жана формалардын өзгөчө плюрализмине ээ. Массалык маданият негизинен гедонисттик багытты көздөгөн маданиятын бир түрү. Бирок ал ошондой эле социалдык жөнгө салуунун күчтүү куралы, маданий, салттуу баалуулуктарды жана нормаларды берүү булагы болуп саналат¹.

XXI кылымда массалык музыкалык маданият компьютердик маданият жана массалык коммуникациянын жаңы интерактивдүү каналдары менен бирге активдүү түрдө аз убакыттын аралыгында өзгөрүп, өнүгүүгө дуушар болду. Музыкалык маданияттын коомдук мекемелери – музыкалык басмалар, музыкалык соода, музыкалык китепканалар болуп саналат. Маданий мурастардын, заманбап музыкалык маданияттын бардык түрлөрүнүн, жанрларынын жана стилдеринин сактоочусу катары электрондук китепкананын орду зор.

Массалык маданият «социалдык-маданий практикадагы жаңыны, социалдык адекваттуулуктун жана кадыр-барктын образдарынын системасын стандартташтыруунун принципиалдуу жогорку деңгээлин, заманбап адамды социалдаштыруунун жана маданийлештирүүнүн жаңы формасын, анын аң-сезимин, кызыкчылыктарын башкаруунун жана манипуляциялоонун заманбап системасын чагылдырат жана ал муктаждыктар, баалуулук багыттары, жүрүм-турум стереотиптеринин системасы болуп эсептелет».

Массалык музыкалык маданият XIX кылымда, академиялык кесиптик музыкалык искусствонун өнүгүшүнүн туу чокусунда, классикалык музыкада жана музыкалык ой жүгүртүүнүн эң татаал ыкмаалары симфонизм өнүккөн мезгилден баштап пайда болгон. Массалык музыкалык маданият, бир жагынан, искусствонун «жогорку» үлгүлөрүнө альтернатива болсо, экинчи жагынан, бул үлгүлөрдүн өнүктүрүүчүсү, улантуучусу болуп саналат. Музыкадагы жогорку профессионалдык жана массалык искусствонун өз ара аракеттенүү процесси жана өз ара таасири көп векторлуу багытка ээ. Бири-биринен иргелип олтуруп, алыстап, музыкалык маданияттын бул түрдүү катмарлары ошол эле учурда синтезделип, жаңы жанрларды, стилдерди, кыймылдарды пайда кылат².

Дүйнөлүк маданияттын элдин калын катмарына терең белгилүү болгон шедеврлери бир эле учурда жана ырааттуу түрдө массалык жана экстрамассалык өлчөмдөргө таандык болушу мүмкүн. Заманбап маданий кырдаал – бул кайталоо, маалыматтын жана көңүл ачуунун сакталышы, натыйжада маданияттын «гибриддешүүсү». Массалык маданияттын спецификалык касиеттерине түзүлүштүн монтаждык принциби да кирет. Массалык маданияттын утилитаризми биринчи кезекте анын жалпы коомдун колдонуу факторунан көрүнөт. Массалык маданият азыркы коммуникациянын заманбап түрлөрүнөн жаралган жаңы техникалык жана көркөм каражаттарды пайдалануу болуп эсептелет.

¹ . Культурология. XX век. Энциклопедия. СПб., 1998. Т. 2.

² Костина А.В. Массовая культура как феномен постиндустриального общества. М., 2013

Ыктымалдуулуктун жетишээрлик даражасы менен массалык маданият келечектеги маданияттын прототиби боло алат. Бул пайда болуп жаткан күнүмдүк маданият жамааттарды жаңылоонун объективдүү процесстерине негизделет, мында массалык маданият жаңы социалдык-экономикалык шарттарга көз каранды болбогон улуттук жана таптык чек араларды жок кылуучу жана инсанды социалдаштыруучу функцияларын өз ичине камтыйт. Массалык маданият бүгүнкү күндө ыңгайлаштырылган формада массаны эң татаал руханий жана адеп-ахлактык көйгөйлөр менен тааныштырып, алардын ички дүйнөсүн агартуучу функцияны аткарат.

Азыркы заманбап санариптик технологиялар бүгүнкү күндө мурунку муундар жараткан музыкалык мурасты сактоого, көбөйтүүгө жана угармандардын кийинки муундарына өткөрүп берүүгө мүмкүндүк жаратат. Бул процессте квалификациялуу кадрларды: музыкалык кызматкерлерди, мугалимдерди, искусство таануучуларды даярдоо гана эмес, ошондой эле азыркы массалык маданияттын кубулуштарынын бири болгон музыканы өнүктүрүү да маанилүү ролду ойнойт. Бул процессте атайын музыкалык басылмалар өзгөчө ролду ойнойт, анткени жалпыга маалымдоо каражаттары коомдун маданиятына жана баалуулуктарына, адеп-ахлактык принциптерине активдүү таасир этет.

Жалпыга маалымдоо каражаттары аркылуу чагылдырылган заманбап музыканын жана замандын тенденцияларын жаңыртуу аркылуу ишке ашат. Бүгүнкү күндө базар экономикасы басымдуулук кылган коомдо массалык маалымат каражаттарынын ролу зор. Музыка жөнүндөгү адистештирилген басма сөз биздин замандын атаандаштыкка жөндөмдүү басылмаларына коюлган талаптарга ылайык өзгөрүүдө.

«Массалык маданият» термини 1957-жылы АКШда басылып чыккан Б.Розенберг жана Д.Уайт тарабынан редакцияланган «Массалык маданият» аттуу жамааттык жыйнактын пайда болушу менен, аз убакыттын аралыгында кеңири жайыла баштаган. В.Молчанов массалык маданият түшүнүгү «массалык коммуникация», «массалык коом», «элдик маданият» сыяктуу терминдердин элементтерин өзүнө сиңирип алганын белгилейт .

А.В. Костина, «Массалык маданият постиндустриалдык коомдун феномени катары» деген эмгектин автору, анда «массалык маданият» индустриалдык жактан өнүккөн «массалык коомдун шарттарында көрүнгөн реалдуулукту өздөштүрүүнүн жана ага ыңгайлашуунун спецификалык жолу» деп белгилейт. Бул заманбап коомдо маданий баалуулуктарды өндүрүү жана жайылтуу өзгөчөлүгүн мүнөздөгөн көрүнүш³.

Гедонизмдин тарыхый булагы жана анын терең тамыры азыркы массалык музыкалык маданияттын негизги функцияларынын бири. Көңүл ачуу аркылуу максаттуу аудиториянын керектөөлөрүн жана суроо-талаптарын канааттандырууга багытталган массалык музыкалык маданият дүйнөнүн объективдүү сүрөттөлүшүн чагылдырбаган, бирок өзүнүн көркөм реалдуулугун калыптандырууга жөндөмдүү болгон концептуалдык маданияттын ролун аткарат.

Массалык музыкалык маданият "бул жерде жана азыр" болуп жаткан нерселер менен болгон байланышты көрсөтүп турат. Бул критерий коомдук пикирди жеткирүүчү, коомдун жаман жактарын ашкерелөөчү оозеки ролду аткарган массалык маданияттын каалоосуна, кээде функциясына негизделген. Маданий баалуулуктарды муундан муунга өткөрүп берүүдө

³ Костина А.В. Массовая культура как феномен постиндустриального общества. М., 2013

сөздүн күчүнө, экспрессивдүү каражаттардын көп түрдүүлүгүнө, эмоционалдык боёктордун диапозонуна жараша массалык музыкалык маданият коомдун баалуулук багыттарын гана терең ачып бербестен, аны далилдеп турат⁴.

Тагыраак айтканда массалык музыкалык маданият аркылуу коомдо белгилүү бир маданий багыттар калыптанат, алардын көрүнүшү музыкалык маданият аркылуу ишке ашат. Заманбап массалык маданияттын негизги баалуулуктары ар кандай маданияттардын, философиялардын жана диндердин баалуулуктарына негизделген универсалдуу идеялар менен тыгыз байланышта болот. Мында социалдык, каада салттык, этикалык, сүйүү, бакыт, диний проблемалар ж.б. чагылдырылат.

Чынында эле, XX кылымдын аягы массалык музыкалык маданияттын өнүгүү көз карашынан алганда, массалык музыканын формаларынын, түрлөрүнүн жана жанрларынын активдүү өнүгүшү менен мүнөздөлөт. Коомдук маданияттын башка түрлөрүнө караганда массалык музыка үстөмдүк кылуучу функцияга ээ болот. Бүткүл дүйнөлүк пикирди жана учурдагы популярдуу баалуулуктарды чагылдырган массалык музыкалык маданият Батыш жана Чыгыш өлкөлөрүнүн маданиятын синтездөө менен катар аларды башка маданиятка жайылтуу музыкалык чыгармаларда көбүрөөк чагылдырылып жаткандыгы белгилүү.

Массалык советтик ырларга коллективизмди даңазалаган кеңири маанидеги жеке же хор ырлар кирет. Композиторлор тарабынан түзүлгөн жана массага арналган музыкалык чыгармалар коомдук турмуштагы же жеке жашоого багытталган түрлөргө бөлүнгөн. Бул музыкалык чыгармалардын баалуулуктары анын формасынын жөнөкөйлүгү менен айкалышкан массалык ырдын мазмуну, поэтикалык жана музыкалык тил, универсалдуу аткаруу жана кабыл алуу үчүн максималдуу жеткиликтүүлүк негизги орунда турат.

XX кылымдын 20-жылдардагы темалардын өзгөчөлүгү гимн, марштын басымдуулугу, мазмунунун лиризмдин акырындык менен жогорулашы мүнөздөлөт. Аларды байланыштыруучу элементтер камералык вокалдык лирика менен музыкалык шаардык жана дыйкан фольклору болуп саналат. Ал эми XX кылымдын экинчи жарымы XXI кылымдын башындагы массалык маданияттын бир бөлүгү катары рок музыкасы негизги орунда турган. Заманбап интегративдик процесстердин натыйжасында рок музыкасынын өзгөчөлүктөрү көркөм маданият катары белгиленет⁵.

Орус элинин маданиятынын мейкиндигинде классикалык музыка негизги ролду ээлеген. Кийинчерээк классикалык музыкада өзгөчө өзгөрүүлөр орун алган. Ааламдашуу процессинин негизинде жаңы технологиянын жана массалык коммуникациянын болуп көрбөгөндөй өнүгүшүнөн улам, керектөө формалары түп тамыры менен өзгөрүүгө дуушар болгон. Эң көп мүмкүнчүлүк чет элдик маданияттын ар кандай баалуулуктарын таанып билүү эсептелет. Заманбап технология адамга классикалык музыканы жеке манипуляциянын объектисине айландырды, аны угууга, видеолорду, классикалык обондорду виртуалдык түрдө башкаларга жөнөтүүдө зор мүмкүнчүлүктөрдү жаратты⁶.

Азыркы массалык маданияттын мейкиндигинде классикалык музыкаларды заманбап техникалардын жардамында эч тоскоолдуксуз кабыл алууга, угууга кеңири шарттар түзүлдү.

⁴ Массовая культура. Учебное пособие / Аюпов К.В., Захаров А.В., Кагарлицкая С.Я. – М., 2004.

⁵ Гаврилов А.В. Что такое рок? // Музыка и ты. Вып. 9. — М.: Советский композитор, 1990.

⁶ Зинкевич В.А. Отечественный рок: вчера и сегодня. // Советская музыка. — 1991. — № 10.

Заманбап адамдын алысты байланыштырууга болгон каалоосу иш жүзүнө ашты жана максатына жетти деп белгилөөгө болот. Массалык маданият өзүнүн мейкиндигине башкаларды жигердүү тартуу менен гана чектелбестен, классикалык музыканын образдары жана символдору коомго терең таасир этүүсүнө жардам берүүдө.

Заманбап жашоодо ар кандай жанрлардын, тенденциялардын, стилдердин кеңири панорамасы пайда болду, ал шоу бизнеске байланыштуу. Күчтүү жана кеңири поп-индустрия өнүгүп, коммерциялык радиостанциялардын бүтүндөй тармагы, жеке үн жаздыруучу студиялар, компакт-дисктерди, аудио жана видео кассеталарды чыгаруучу ишканалар, сыналгы аркылуу музыкалык каналдарды сатып алуу адатка айланды. Мындай шарттарда чечүүчү ролду экономикалык фактор ойной баштайт.

Анын тескери таасирлери чыныгы массалык музыка мейкиндигинде умтулган композиторлор же акындар, новатордук издөөлөр үчүн чектелген, аларга өндүрүштө орун жок. Бул жерде чечүүчү фактор коммерциялык мүмкүнчүлүктөр же каржылык колдоо жарнамалык максаттар (аранжировка, жаздыруу, кайталоо, видеоклип чыгаруу, эфир убактысы) чыныгы талантты жок азыркы муун массалык музыканы, маданиятты жайылтуучулары болуп саналат. Музыкалык чыгармалардын авторлорунан жана аткаруучуларынан турган музыкалык индустриянын негизи өтө башаламан бойдон калууда жана алардын автордук укуктарынын сакталышын жана алардын ишмердүүлүгү үчүн татыктуу автордук гонорарын камсыздай албаганын да белгилей кетүү керек. Бул кесипкөй музыканттардын тарабынан жазылган альбомдордун санынын азайышына жана сөзсүз түрдө кесипкөй авторлордун жана аткаруучулардын кыскарышына алып келет⁷.

Коммерциялык негизде — массалык музыкалык маданиятта рыноктук мамилелер ачык-айкын чагылдырылган, мында жаңы музыкалык чыгарманы жаратуучу өзүнүн максаттуу аудиториясынын суроо-талабына көңүл бурууга тийиш. Ошентип, угуучу массанын талабын канааттандыруу менен композитор актуалдуу көркөм функцияны аткарбастан, өз угуучусунун табитин ишке ашырып, актуалдаштырууда. Интернационализм — жалпыга маалымдоо каражаттарынын кеңири таралган жана дайыма өркүндөтүлүшүнүн шарттарында географиялык факторго карабастан массалык музыкалык маданият кеңири жайылууда.

Колдонулган адабияттар

1. Культурология. XX век. Энциклопедия. СПб., 1998. Т. 2. 2. Костина А.В. Массовая культура как феномен постиндустриального общества. М., 2013
2. Козубаев, О. О. Проблемы духовности в современной музыке / О. О. Козубаев, Д. А. Ыбразаков, Н. Н. Камбарова // Вестник Ошского государственного университета. – 2023. – № 1. – С. 170-178. – DOI: 10.52754/16948610_2023_1_21. – EDN: XIKOTG.
3. Костина А.В. Массовая культура как феномен постиндустриального общества. М., 2013
4. Костина А.В. Массовая культура как феномен постиндустриального общества. М., 2013

⁷ Костина А.В. Проблемы массового и элитарного искусства [Электронный ресурс]: учебное пособие/ Костина А.В.— Электрон. текстовые данные.— М.: Московский гуманитарный университет, 2011.— 172 с.— Режим доступа: <http://www.iprbookshop.ru/8614>.— ЭБС «IPRbooks»

5. Массовая культура. Учебное пособие / Акопян К.В., Захаров А.В., Кагарлицкая С.Я. – М., 2004.
6. Мурзакматов, А. К. Мектеп окуучуларында музыкалык кабыл алууну өнүктүрүү / А. К. Мурзакматов, К. Абдираим Уулу // Ош мамлекеттик университетинин Жарчысы. Философия. Социология. Политология. – 2023. – No. 1(1). – P. 49-54. – DOI: 10.52754/16948823_2023_1(1)_7. – EDN: CUAWLY.
7. Осмоналиев, Э. А. Заманбап ырлардын жаштарга берип жаткан тарбиялык мааниси / Э. А. Осмоналиев, Г. А. Абдувапова, Т. А. Карыбекова // Ош мамлекеттик университетинин Жарчысы. Философия. Социология. Политология. – 2023. – No. 2(2). – P. 87-93. – DOI: 10.52754/16948823_2023_2(2)_14. – EDN: GDSWAA.
8. Гаврилов А.В. Что такое рок? // Музыка и ты. Вып. 9. – М.: Советский композитор, 1990.
9. Зинкевич В.А. Отечественный рок: вчера и сегодня. // Советская музыка. – 1991. – № 10.
10. Нурбаев, А. С. Формирование духовной и музыкальной культуры современной личности / А. С. Нурбаев // Вестник Ошского государственного университета. – 2021. – Т. 1, № 3. – С. 311-317. – DOI: 10.52754/16947452_2021_1_3_311. – EDN: BDMTDI.
11. Костина А.В. Проблемы массового и элитарного искусства [Электронный ресурс]: учебное пособие/ Костина А.В. – Электрон. текстовые данные. – М.: Московский гуманитарный университет, 2011. – 172 с. – Режим доступа: <http://www.iprbookshop.ru/8614>. – ЭБС «IPRbooks»